

Ympäristö ja yhteiskunta 791302A 5 op sl 2011

Hyvät opiskelijat,

Ympäristö ja yhteiskunta –kurssi (791302A 5 op) suoritetaan syyslukukaudella 2011 seuraavasti. Luennot yhteensä 20 tuntia pidetään viikoilla 42 ja 43 klo 8.30-11.45. Luennoitsijoita ovat FT Pentti Åman ja professori Jarmo Rusanen.

Kurssi toteutetaan kuudennen kerran yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) sekä Oulun seudun ympäristötoimen kanssa. Kurssi on jatkoa vuonna 2004 alkaneeseen Pohjois-Pohjanmaan ympäristöstrategiatyöhön, jossa maantieteen laitos on ollut aktiivisesti mukana usein eri tavoin. Kurssin yleisteemat ovat tulleet aina em. organisaatioilta.

Kurssin harjoitustöiden yleisteemoja on kaksi: **'Kulttuurin reitit'** sekä **Kiireen ympäristövaikutukset**". Kulttuurin reitit ovat osa Euroopan rakennusperintöpäivien vuositeemaa, Kiireen ympäristövaikutukset osa teemalle Hiljennä hetkeksi. Teemat ovat siten hyvin ajankohtaisia ja haastavia. Osa aiheista on myös edellisten ulkopuolelta.

TEEMA 'Kulttuurin reitit'

Polut, maantiet ja vesistöt ovat toimineet niin kaupan kuin kulttuurinkin välittäjänä. Olemme saaneet niiden mukana niin ideoita kuin konkreettisia vaikutteita rakentamiseen, ympäristöön, kuin ruokiinkin. Yhteydet Eurooppaan ja itään ovat olleet vilkkaat jo ennen ajanlaskua alkua. Vuonna 2011 Euroopan rakennusperintöpäivien vuositeemana on Kulttuurin reitit. Monilla paikkakunnilla kulttuuripolut tarjoavat mahdollisuuden tutustua oman seudun historiaan ja ominaispiirteisiin.

Seminaari aiheita

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurireittien ja –polkujen tuotteistaminen ennen ja nyt. Kansainvälisyys, sen laajuus ja merkitys. Esimerkiksi kalastusmatkailu (englantilaiset lohilordit), Keisarintie ja Geopark (2011).
- Merellinen perinne. Satamat kulttuurien välittäjinä. Miten meri on toiminut reittinä Suomen ja Ruotsin välillä? Oolannin sodassa poltettiin mm. Varjakan makasiinit ja tämä tapahtuma liittyy merellisiin reitteihin.
- Vesireitit Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun välillä. Tervareitit, matkailu.
- Pohjois-Pohjanmaan (?) vanhat tiet ja niiden kulttuurihistoria, esim. Keisarintie. Kestikievareiden merkitys.
- Voiko hiljaisuutta / pimeyttä tuotteistaan? Voiko maisemaa (ääni- tai valomaisemaa) paketoita tuotteeksi? Esimerkkejä, käytännön kokemuksia ja tulevaisuuden odotuksia.
- Suomen sodan merkitys matkailulle. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun sotahistoriakohteet.

- Martinniemen kehittyminen kukoistavaksi monikulttuuriseksi keskuksiksi.
- Mistä merkittävät suvut ovat Pohjois-Pohjanmaalle tulleet; miten henkinen kulttuuri on siirtynyt tänne idästä ja lännestä?
- Paikannimien historia. Puistojen ja teiden nimistöt ennen ja nyt.
- Nopeasti vaihtuvien tyylivirtausten vaikutukset hitaasti rakentuvissa kylätaajamissa ja niiden kulttuuriympäristöissä. Onko kyläkeskuksissa löydettävissä tänä päivänä yhtenäistä ilmettä?
- Ruokakulttuurien leviäminen alueellemme eri vuosikymmeninä. Idän ja lännen, pohjoisen ja etelän vaikutukset Oulun perinneruokiin ja ruokakulttuuriin ennen ja nyt.
- Vähemmistöryhmien (rajatkaa ryhmä!) muuttaminen Pohjois-Pohjanmaalle. Määrät, laajuus, kehitysnäkymät, nykytilanne. Suomen perinteiset vähemmistöryhmät ovat suomenruotsalaiset, saamelaiset, romaniväestö, juutalaiset, tataarit ja vanha venäläinen vähemmistö. Uskonnollisia vähemmistöryhmiä ovat muun muassa ortodoksit, juutalaiset, muslimit ja uuspakanat. Näkyykö vähemmistöryhmien muutto alueellemme maisemakuvassa, kulttuurissa, tapakäyttäytymisessä ja ruokaperinteissä?
- Vieraslajit ja niiden leviäminen 1900-luvulta 2000 –luvulle. Miten yhteiskunnan nopeutuneen rytmin vaikutus näkyy vieraslajien leviämisessä? Ilmastomuutoksen merkitys vieraslajien leviämiseen. Onko valistuksella vaikutusta?
- "Kansallinen suo- ja turvemaastrategia, yleisesittely". Raportti ja liitteet löytyvät MMM:n sivuilta: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/tiedotteet/110216_suostrategia.html

Tuulivoimalat

- 1) tuulivoimarakentamisen ajallinen levittäytyminen Suomessa ja nykyinen laajuus
- 2) maankäytön ja kaavoituksen näkökulma
- 3) merituulivoimarakentamisen vaikutuksia ympäristöön

TEEMA 'Kiireen ympäristövaikutukset'

1. Käytössä olevien aikayksiköiden pituuden lyheneminen.
Ihmiskunnan historia on nopeutumisen historiaa; vuodenaikojen kierto, päivä, tunti, minuuttiaikataulu, tekniikka pelaa jo sekunnin murto-osilla...
2. Kiireen taustatekijät, yhteiskunnan koneellistuminen ja taloudellinen kasvu.
3. Kiireen kokeminen
Itse aiheutettua vai ympäristön tuottamaa kiirettä / kiireen kokeminen.

4. Suomalaisten ajankäyttö ja energiankulutus eri toimintoihin sekä siinä tapahtuneet muutokset.
5. Kiire ja taloudellinen kasvu
Talouden kasvaessa uusia tavaroita tuotetaan, käytetään ja hylätään yhä nopeammin. Tällöin myös ympäristöhaitat useimmiten voimistuvat. Elektroniikkaromu koetaan erityisen huolestuttavana. Muodin syklit nopeutuneet, uusia vaatteita hankitaan muodikkautta tavoitellen ja tämä kannustaa tekemään halpoja herkästi hajoavia vaatteita. >lisää jätettä,
6. Teknisen kehityksen positiiviset vaikutukset
(pienipäästöiset autot, vähäenergiset tekniset laitteet, matalaenergiatalot). Mahdollisuus etätöihin. Mahdolliset esteet etätöille? Sosiaaliset, kulttuuriset, hallinnolliset systeemit ja niiden muutosnopeus verrattuna tekniikan muutosvauhtiin. (Kempainen, 2004)
7. Kiire edellyttää nopeampia liikenneyhteyksiä.
Rakennetaan lisää teitä, lentoyhteyksien määrät kasvavat, junat nopeutuvat (rakennetaan parempia raideyhteyksiä). Kulkuvälineiden määrä kasvaa ja tiestö vaatii pinta-alaa.
8. Hitaan ja nopean liikkumisen erot hiukkaspäästöissä.
Paikallaan pysyminen lopettaisi monet päästöt kokonaan.
9. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun pimeät ja hiljaiset alueet. Pimeiden ja hiljaisten alueiden määritelmät ja huomioiminen
10. Melusaaste
Kasvavat nopeudet lisäävät melua. Melu kasvaa nopeuden kasvaessa. Nopeusrajoitukset, kiihdytykset eli kiireinen ajotapa, jarrutukset.
(Meludirektiivi/ ELY-keskus, Liikenne vastuualue 2011...)
11. Kiireen vaikutus kauppojen kokoon ja sijaintiin, kauppojen koon merkitys kiireen kokemiseen. Yhdyskuntarakenteen muutos.
Kauppakeskukset ja niiden ympäristövaikutukset. Kauppakeskukset ajanvietteenä. Ympäristövaikutukset.
12. Kiire ja työn laatu
Kiire aiheuttaa huonoa laatua materiaaleissa, tuotteissa, rakentamisessa, työn jäljessä yleisesti ja siten aiheuttaa ympäristöhaittoja. Esimerkiksi työpaikkojen sisätilojen pölyisyys kasvaa, kun aikaa yritetään säästää nopealla siivouksella. Talojen nopea ja halpa rakentaminen voi johtaa huonolaatuisiin rakennuksiin, homeongelmiin.
13. Valosaaste – valaistuksen kokeminen
Kiireisyys lisää valon määrää sillä liikkumista ja kuljetuksia ei lopeteta pimeään ajaksi. Nopeat nopeudet vaativat parempaa valaistusta. Valaistuksen vaikutus ympäristön kokemisessa. Rikollisuus ja valaistus. Valon kokeminen saasteena, valosaaste.
14. Valo ja aika kaupallisina tuotteina
Valaistut ladut, valaistut pelikentät, työnteon mahdollisuus pimeään aikaan keinovalon ansiosta.

15. Ajankäytön tehostamisen ympäristövaikutukset

Kiirettä pyritään vähentämään ja hallitsemaan ajankäyttöä tehostamalla. Säästynyt aika täyttyy usein uudella toimeliaisuudella kiireettömyyden sijasta. Ajankäytön tehostaminen lisää siten usein ympäristökuormitusta sekä energian ja luonnonvarojen käyttöä. (Jalas 2002) Ajansäästöön tarvittavien uusien välineiden valmistus ja käyttö voivat lisätä ympäristökuormitusta. Ajansäästö maksetaan mm. meluna, pakokaasuina, hiukkaspäästöinä, valosaasteena.

Kurssin aiemmat esitykset löytyvät osoitteesta

<http://www.oulu.fi/geography/files/ymparistokurssi/index.htm>

LUENTOAJAT:

17.10.2011	Ma 08:30-12:00	Jarmo Rusanen
18.10.2011	Ti 08:30-12:00	Jarmo Rusanen
20.10.2011	To 08:30-12:00	Jarmo Rusanen
24.10.2011	Ma 08:30-12:00	Pentti Åman
25.10.2011	Ti 08:30-12:00	Pentti Åman
26.10.2011	Ke 08:30-12:00	Pentti Åman

Seminaarityöskentely:

To 22.9.2011 12.15-

Harjoitustöiden teemojen jakaminen

Pe 28.10.2011 12.15-14.00

Väliraportointi, maantieteen laitos

To 24.11.2011 10.15-12.00

Toinen väliraportointi, maantieteen laitos.

Pe 2.12.2011 klo 9.00-13.00

Loppuseminaari, ELY-keskus, Veteraanikatu 1, kymmenen virran sali.

Kurssin opiskelijat. Powerpoint-esitys.

Pe 9.12.2011 Seminaaritöiden luovutus word-dokumentteina ja powerpoint-esityksenä osoitteella Jarmo.Rusanen@oulu.fi. Työt arvostellaan normaalilla tavalla, asteikolla 0-5.

Kurssityöt tehdään työpareittain tai vieläkin laajempina ryhminä, riippuen osallistujamäärästä. Kurssille tulee toivottavasti myös muutama kv. vaihto-opiskelija.

Kurssitöiden sisältörunko on alustavasti seuraava

- 1) Tutkimusongelman määrittely
- 2) Mikä on tutkimusaineisto, -materiaali, jolla tutkimusongelmaan saadaan vastaus?
- 3) Mitä tutkimusmenetelmiä käytetään?
- 4) Tutkimusaineiston analyysi
- 5) Johtopäätökset
- 6) Kirjallisuus, lähteet

Kurssin tavoitteena on monipuolistaa maantieteen laitoksen opetusta sekä kehittää opiskelijoiden työelämäyhteyksiä. Vastaavaa tapaa on sovellettu vuodesta 2004 lähtien. Opiskelijapalautteen perusteella tulokset ovat olleet erittäin hyviä.

Kurssille tulee ilmoittautua syyskuun 19.9.2011 mennessä weboodiin. Kaikki edellä mainitut asiat, käsiteltävät teemat jne. käydään läpi tiedotustilaisuudessa pe 23.9.2011.

Oulussa 13. kesäkuuta 2011

Jarmo Rusanen